

KVAORAT
in **KROG** KOČKA
in KROGLA
Državna tematska razstava 2016

Jskd

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

Kvadrat in krog, kocka in krogla

je naslov tematskih razstav, ki jih je za sezono 2015/2016 razpisal Javni sklad RS za kulturne dejavnosti.

Državni selektor **Janez Zalaznik**, akademski slikar, grafični oblikovalec, pedagog, publicist in avtor priročnikov s področja umetnosti, si je ogledal selekcionirane regijske razstave, ki so jih organizirale koordinacije JSKD Celje (selektor Darko Slavec), Dolenjska, Bela krajina in Posavje (selektor Dušan Fišer), Gorenjska (selektor Janez Praprotnik), Južna Primorska (selektorica Petra Paravan), Koroška (selektor Zoran Ogrinc), Maribor (selektor Matjaž Duh), Osrednja Slovenija (selektorica Ana Sluga), Pomurje (selektor Mario Berdič), Ptuj (selektor Dušan Fišer) in Severna Primorska (selektorica Petra Paravan).

Za državno razstavo je izbral dela šestdesetih avtorjev.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

7.038.5"20"(083.824)

KVADRAT in krog, kocka in krogla : državna tematska razstava 2016 / [tekst Janez Zalaznik ; uredila Andreja Koblar Perko ; fotografija Ping]. - Ljubljana : Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 2016

ISBN 978-961-6819-94-7
1. Koblar Perko, Andreja
285147904

Alea iacta est!*

Leta 1915 je ruski umetnik Kazimir Malevič na razstavi avantgardnih umetnikov v Petrogradu (današnjem Sankt Peterburgu) razstavil serijo abstraktnih slik, ki jih je poimenoval suprematistične in so bile sestavljene pretežno iz raznobarnih geometrijskih likov, razporejenih po beli osnovi. Osrednje mesto na razstavi je namenil sliki *Črni kvadrat*: na belo pobarvanem platnu kvadratne oblike je bil naslikan nekoliko manjši črn kvadrat. To delo je predstavljalo najčistejšo realizacijo slikarjeve ideje, ustvariti umetnost brezpredmetnega, estetsko in duhovno izkušnjo, ki bo človeku omogočila prestop v višje duhovne sfere bivanja. Malevič je verjel, da je popolno vživetje v duhovno razsežnost vizualnega doživetja, čisto občutenje, kot se je izrazil, možno le s pomočjo oblik, ki so rezultat človeškega intelekta in nevezane na stvarni svet. Oblike, ki jih najdemo v naravi, so namreč bolj neposredno obremenjene s pomeni in označevalci. Le geometrijske oblike, po njegovem mnenju, omogočajo predstavnost brez kakršnekoli navezave na ideologije, religije in niso podrejene stoletni vpetosti slikarstva v ilustriranje zgodovinskih dogodkov in navad. Malevič je upravičeno verjel, da bo slika Črni kvadrat postala ena izmed ikon umetnosti XX. stoletja.

Natanko stoletje kasneje smo pri Javnem skladu RS za kulturne dejavnosti zasnovali likovni natečaj na temo Kvadrat in krog, kocka in krogla, s katerim smo slikarje povabili, da ustvarijo likovna dela na kvadratnem ali okroglem nosilcu, kiparji pa na osnovi kocke ali krogle. Zaželeno je bilo, da je razvidna smiselna in prevladujoča vloga kvadratnih in/ali okroglih oblik tudi pri samem snovanju in realizaciji likovnega dela. Razpis je bil odprt za vse likovne tehnike in načine likovnega izraza in nikakor **ni bil omejen** s pričakovanji ali celo zahtevo po abstraktni likovni govorici. Vsebina natečaja je bila omejena le z uporabo kvadratnih in/ali okroglih oblik kot prevladujočih elementov likovne kompozicije.

Seveda Malevičeva suprematistična dela niso bila prva, pri katerih so se umetniki odkrito spogledovali z geometrijskimi oblikami. Kvadrat in krog kot likovna nosilca imata dolgo tradicijo,

* Kocka je padla! Izjava Julija Cezarja, ko je prečkal reko Rubikon. 49 p. n. š.

ki seže daleč v zgodovino človekovega ustvarjanja. Zaradi pravilnosti njunih oblik so jima v zgodovini človeške civilizacije pripisovali številne simbolne in okultne pomene. Oblike sakralnih objektov, od prazgodovinskih svetišč, posvečenih soncu, do egipčanskih piramid in novoveških verskih zgradb, so bile pogosto ustvarjene na osnovi kvadrata, kroga in njunih izpeljav, ki so nastale z množenjem in kombiniranjem posamezne oblike ali obeh oblik. Razmišljanja, povezana s kvadratom in krogom, niso bila omejena le na estetska vprašanja, ampak še veliko bolj na matematične probleme. Z razvojem matematike v antiki in predvsem v renesansi sta krog in kvadrat postala eno od bistvenih gibal razvoja in reševanja ne le geometrijskih, temveč tudi filozofskih, estetskih in znanstvenih vprašanj, povratno pa so ta vplivala na razvoj likovne umetnosti. Risba moža, ki ga je na osnovi antične predloge Leonardo da Vinci vpel v koordinate kroga in kvadrata, ni le študija skladnosti človeških proporcev, ampak tudi najboljši približek rešitvi nerešljivega matematičnega problema kvadrature kroga. Vendar sta obliki kot samostojni formi nosilcev, čeprav v umetnosti ves čas prisotni, postali resnično razširjeni šele v modernizmu XX. stoletja.

V razvoju zahodne umetnosti od renesanse dalje se je v slikarstvu uveljavil predvsem pravokotni format nosilca. Tega so slikarji uporabljali v pokončni ali ležeči obliki, do konca XIX. stoletja pa so se v akademskih krogih uveljavila celo jasna pravila o tem, kakšna orientacija pravokotnika in v kakšnih razmerjih stranic je primerna za določeno likovno temo. Pokrajini je tako ustrezal ležeč in figuri pokončen format, oba pa sta bila glede na obliko pravokotnika razdelana še na podrobnejše motivne opredelitve. Krog je že od renesanse veljal kot oblika, primerna za upodobitve Marije z Jezusom (t. i. tonde) in, skupaj z ovalno izpeljanko, portrete, kvadrat pa v tej rigidni shemi pravzaprav ni imel mesta. Vendar so kvadratno obliko številni umetniki uporabljali prav zaradi njene posebnosti in z njo povezanih drugačnosti in izzivov. Beneški mojster Jacopo Tintoretto je v XVI. stoletju kvadratni nosilec uporabil za nemalo svojih kompleksnih in dinamičnih kompozicij, v začetku XIX. stoletja pa je angleški slikar J. M. W. Turner, eden prvih znanilcev moderne umetnosti, prav v kvadratnih slikah ustvaril nekaj najbolj presenetljivo neobičajnih podob. Zdi se, da je oblika kvadrata marsikateremu ustvarjalcu ponudila dodatni zagon in *raison d'être* pri razvijanju drugačne, samosvoje in sodobnejše likovne govorice. S secesijo v vseh njenih pojavnih oblikah, od arhitekture, industrijskega in grafičnega oblikovanja do slikarstva in ilustracije, sta si kvadrat in krog na široko odprla vrata v umetnost XX. stoletja.

Z nekaj pretiravanja bi lahko rekli, da je prav kvadrat zaznamoval moderno umetnost prejšnjega stoletja. Od Klimta in Picassa, preko Mondriana in Albersa do umetnikov minimalizma in optične umetnosti lahko sledimo delom, ustvarjenim na osnovi kvadrata ali kroga, ki so se izkazala za ključna v razvoju posameznikove umetniške vizije. Še več, v XX. stoletju nastanejo številne slike kvadratnih in okroglih oblik, pri katerih kvadrat in krog (kot pri Maleviču) postaneta slikarska »motiva« sama po sebi. Podobno velja za kiparstvo zadnjega stoletja, kjer so številne raziskave odnosov med polnimi volumni in prazninami, med objektom in prostorom povezane tudi z razmislekom o lastnostih in možnostih, ki jih ponujata na videz preprosti obliki krogle in kocke.

Z razpisom smo želeli tudi poudariti pomen izbire nosilca oz. njegove oblike. Izbor oblike in orientacije samega nosilca za ustvarjalca, tudi in predvsem če ne razmišlja „tradicionalno“, ne bi smel biti naključen. Likovnik se mora zavedati, da je že izbira med pokončnim ali podolžnim, pravokotnikom ali kvadratom, krogom ali ovalom ali neko čisto tretjo obliko del likovnega procesa. Še več, ustvarjalec se mora zavedati, da v marsičem že oblika, velikost, usmerjenost in priprava podlage določajo potek dela in oblikovne prvine kompozicije. Likovnik naj ve, da ni vseeno, za kakšno obliko in velikost nosilca svoje likovne vizije se odloči. Kvadrat in krog sta prav zaradi simetričnosti, pravilnosti in le za njiju značilnih lastnosti obliki, ki zahtevata poseben razmislek, kadar se ustvarjalec zanju odloči. V priročniku¹, ki je izšel kot pomoč ustvarjalcem ob razpisanem natečaju, sem zapisal: „Simetričnost in pravilnost sta skupni krogu in kvadratu. Po drugi strani pa sta si obliki v marsičem nasprotni. Kvadrat je stabilna oblika brez izrazite težnje po širjenju v katerokoli smer, krog pa je zelo nestabilna oblika brez trdnega sidrišča. Sile kroga so usmerjene v notranjost, proti središču oblike, hkrati pa stremijo k širjenju navzven. Krog je oblika številnih nasprotij; zdi se vase zaprta in mirujoča, a se lahko tako zapira vase kot širi izven svojih robov ter ima močno nagnjenje k vrtenju. [...] V kvadratni obliki je nekaj vzvišeno samozadostnega, v krogu pa sta prisotna prikrit nemir in svojevrstna energija. Prav moment izmuzljivega, ki krog neprestano sili k vrtenju, je potrebno na sliki v določeni točki učvrstiti.“

Kot vedno ob skladovih razpisih na državni ravni je bilo tudi ob tokratnem slišati nemalo negodovanja, da je tema pretežka za ljubiteljske likovnike. Na predavanjih in delavnicah smo mentorji

¹ Janez Zalaznik, *Kvadrat in krog, kocka in krogla. Hiter krog čez kvadrat v likovni umetnosti*, JSKD, 2015.

poudarjali, da je razpis odprt tako za „klasičen“ (v ljubiteljskem pomenu figuralen) pristop kot za brezpredmetno, abstraktno izražanje, pogoj je le, da ustvarjalci jasno upravičijo izbor kvadratne ali okrogle oblike nosilca, da torej razmislijo o smiselni „umestitvi“ lastnih likovnih idej v razpisani obliki. Popolnoma nesmiselno bi bilo, da bi bil razpis za najpomembnejšo nacionalno ljubiteljsko razstavo (ki je navsezadnje odprt za vse, tudi šolane ustvarjalce) zgolj tekmovanje v najboljšem likovnem delu na prosto temo. Tovrstnih pregledov je, tako v organizaciji območnih skladov kot meddruštvenih sodelovanj, vsako leto dovolj, žal pa prinesejo malo svežih rezultatov in novih idej. Namen državnega razpisa pa je prav spodbuditi kreativnost izven ustaljenih okvirov in s tem ustvarjalcem razširiti obzorja za raznovrstne likovne prakse in načine likovnega izražanja. Za preseganje udomačenega in vajenega, za spust v neznano pa je seveda potrebno nekaj poguma. Rezultati dosedanjih razpisov in tudi tokratnega dokazujejo, da pogumnih ustvarjalcev z zadostnim likovnim znanjem in voljo ne manjka, pa tudi, da so marsikomu prav razpisane teme odprle nove poti, in to ne le likovnega znanja, ampak tudi samospoznanja. Marsikateri likovnik, ki npr. prej ni poznal kolaža (teme izpred nekaj let) kot ustvarjalne likovne tehnike in se je naloge ob razpisu ustrašil, danes rad poseže po tej tehniki in ustvarja v njej, saj mu je odprla povsem nove ustvarjalne svetove.

Tudi ob letošnjem pregledu del, nastalih na temo kvadrat in krog, kocka in krogla, smo se selektorji srečali z veliko raznolikimi in likovno zanimivimi rezultati. Kvaliteta del na nekaterih selekcijah je bila tako visoka, da je bil izbor tistih, ki so napredovala na državno razstavo, vse prej kot lahek. Zato je pričujoča razstava le vnovičen dokaz smiselnosti tovrstnih „težkih“ izzivov. Obenem po kvaliteti in pestrosti presega okvire ljubiteljske dejavnosti in se v marsikaterem pogledu lahko postavi ob bok stvaritvam šolanih likovnikov. Razstava posrečeno prikaže vso raznovrstnost likovnih pristopov in možnosti, ki jih je tema odprla. Na njej je, pričakovano, največ slikarskih del, ki segajo od figuralike do različnih kompozicij v bolj ali manj prečiščenem jeziku abstraktnih oblik. Na eni strani cvetlično tihožitje, na drugem polu presenetljivo zrela dela čistih barvnih iskanj znotraj geometrijskih oblik in smela iskanja optičnih učinkov. V nekaj primerih so avtorji z asemblažnimi elementi in uporabo neslikarskih materialov slike spremenili v objekte ali pa od obiskovalcev pričakujejo aktivno udeležbo pri (pre)oblikovanju likovne podobe. Nekaj je risb in grafik, ki se prav tako raztezajo od klasičnih tehnik do digitalnega medija in od figuralike do brezpredmetnosti. Bogata je bera kiparskih del, pri katerih nam ustvarjalci v

širokem razponu materialov (glina, železo, blago, najdeni predmeti, plastika, steklo, les ...) ponujajo iskrive domislice, ki gledalcu izvabijo (na)smeh, pa tudi sestave, ki silijo k resnobnemu razmisleku o današnjem trenutku. Tudi tu najdemo abstraktno in figuralno zasnovane stvaritve, klasično zasnovana dela in taka, ki v osnovi izhajajo iz modernistične ideje ready madeov ali pa kombinacije obojega. Tri fotografska dela ponudijo zanimive odgovore, kako na temo zadovoljivo odgovoriti tudi v tem mediju.

Razpisi Javnega sklada za kulturne dejavnosti za bienalno državno razstavo so vedno izziv tako za ustvarjalce kot za snovalce tem. Oboji se ob tem naučimo nekaj novega, predvsem pa oboji pridobimo nove izkušnje na širokem polju likovne ustvarjalnosti. Razstave izbranih del so se do sedaj, in tudi tokratna ni izjema, pokazale kot kvalitetno poplačilo za obojestranski trud.

Janez Zalaznik

Marjeta Baša
Saša Bezjak
Roman Blatnik
Vidka Borko
Rosina Curhalek
Jasmina Čelan
Dajana Čok
Vesna Davidovič
Elizabeth Dodolovič
Andreja Eržen
Bojan Fekonja
Stanka Golob
Lidija Gornik – Hazel Nut
Darja Gruntar
Ana Hanzel
Stanka Janžič
Aleš Jelenko
Danilo Jereb
Vesna Jogan
Irena Kariž
Jerneja Kemperle
Franci Klanfer
Mitja Kokol in Slavko Brezovnik
Ivan (Jani) Konec
Robert Kosmač
Nataša Kovše
Danila Krpič
Tanja Kržan
Marija Kukovica
Anka Levičar

Janez Lisjak
Marija Makovecki
Ines Martinjak
Vera Elvira Mauri
Leopold Methans
Tatjana Mijatović
Ivo Oman
Branka Pirc
Peter Polončič Ruparčič
Zora Poznič Polh
Marija Prelec
Milena Roštohar
Zoran Rožič
Darja Rupnik
Giulio Ruzzier
Ivan Skubin
Nuša Slatner
Pavel Smolej
Oskar Sovinc
Ina Stergar
Marija Šešet
Danica Šraj
Nevenka Šutila
Teja Tegelj
Alenka Venišnik
Jana Vesel
Metka Vimpolšek
Boris Voglar
Veronika Židanek
Tatjana Žmavc

Marjeta Baša

Zagradec

Molekula, 2013, kombinirana tehnika, premer 16 cm

Saša Bezjak

Gornja Radgona

KISS, 2015, vezenina, ultrales, premer 100 cm

Roman Blatnik

Krško

Življenje, 2015, kombinirana tehnika, 30 x 20 x 18 cm

Vidka Borko

Gornja Radgona

Lebdenje, 2015, akril na platnu, 90 x 90 cm

Rosina Curhalek

Dobova

Sedem božanstev, 2015, akril na platnu, 70 x 70 cm

Jasmina Čelan

Postojna

Pravi kot, 2015, akril na platnu, premer 50 cm

Dajana Čok

Divača

Pomladni utrip, 2015, akril na platnu, 50 x 50 cm

Vesna Davidovič

Dobova

Mrtvo sonce, 2015, kombinirana tehnika na mediapanu, 100 x 100 cm

Elizabeth Dodolović

Postojna

Izhod, 2015, akril in olje na platnu, 60 x 60 cm

Andreja Eržen

Kranj

Divja ženska, 2015, akril na pleksi steklu, aluminij, led žarnice, premer 50 x 8 cm

Bojan Fekonja

Selnica ob Dravi

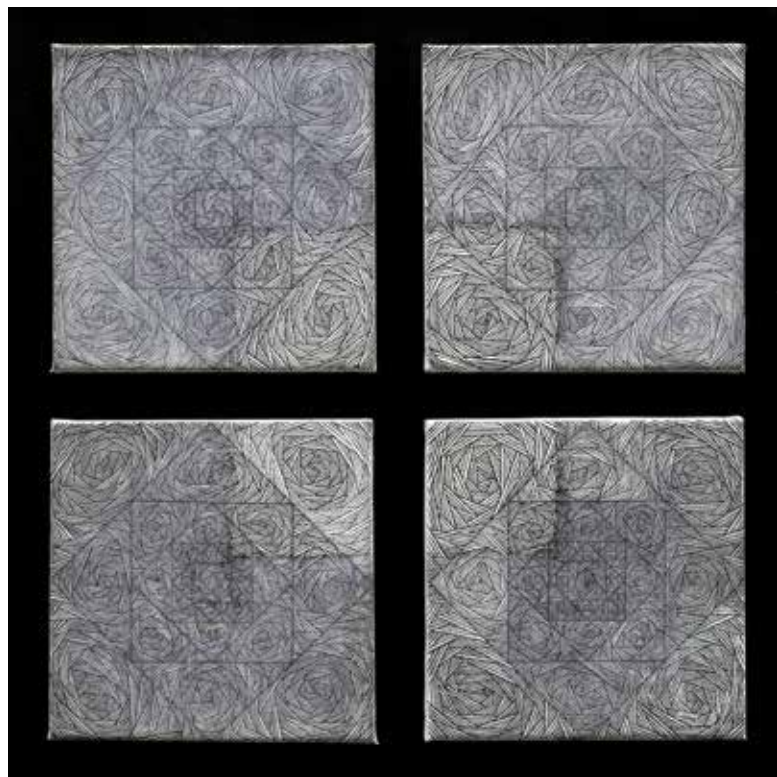
Izvir življenja, 2015, akril na platnu, 90 x 90 cm

Stanka Golob

Grahovo ob Bači

Migracije, 2015, slika iz peska, 93 x 93 cm

Lidija Gornik – Hazel Nut

Črnomelj

Massive Attack - Special Cases, 2015, kombinirana tehnika, 50 x 50 cm

Darja Gruntar

Kobarid

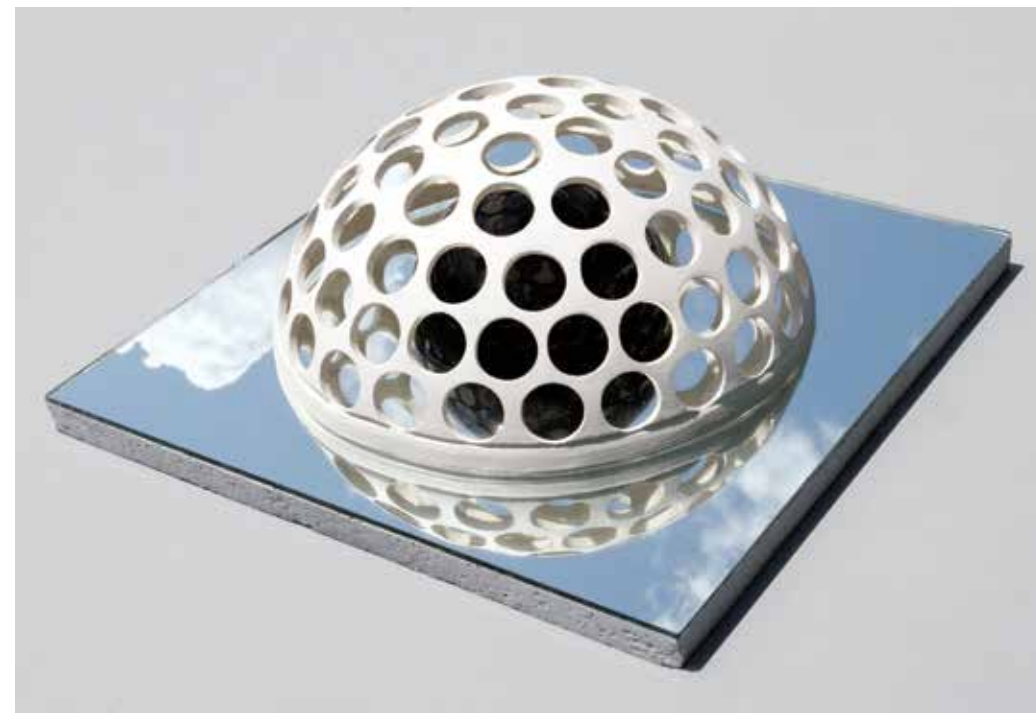
Svetilka, 2015, fotografija, 49 x 49 cm

Ana Hanzel

Sežana

Solsticij, 2015, žgana glina z engobo in glazuro, premer 38 cm

Stanka Janžič

Slovenska Bistrica

Ujeta, 2015, žgana glina, ogledalo, 15 x 39 x 39 cm

Aleš Jelenko

Slovenske Konjice

Arhitekturna igra, 2015, fotografija, 30 x 30 cm

Danilo Jereb

Idrija

Mat, 2014, kombinirana tehnika na platnu, 70 x 70 cm

Vesna Jogan

Sežana

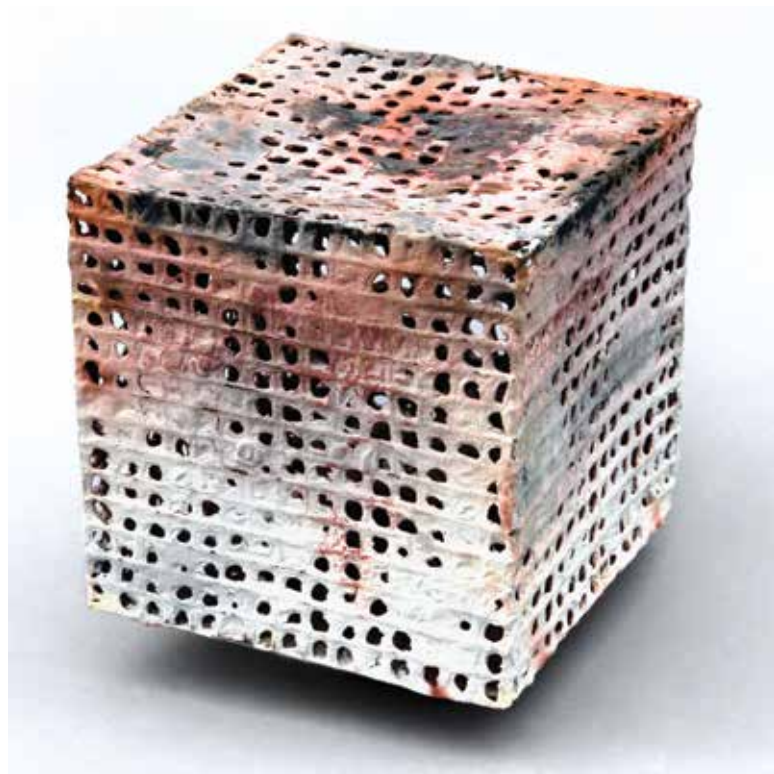
V kvadratu kvadrat, 2015, akril na platnu, 60 x 60 cm

Irena Kariž

Postojna

Otroška igralnica, 2015, akril na platnu, 58 x 58 cm

Jerneja Kemperle

Velenje

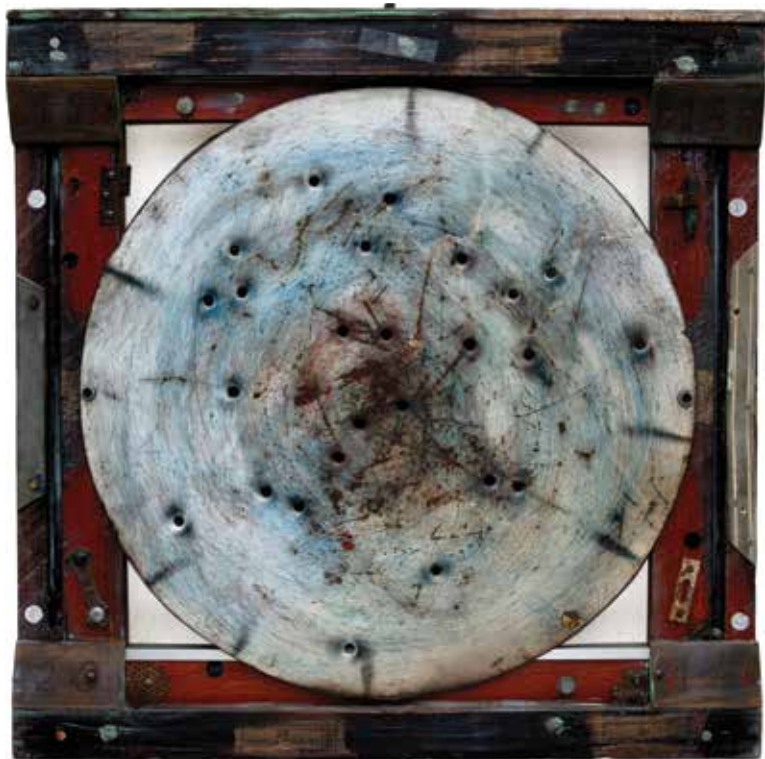
Kocka po moje, 2015, žgana glina z žico, 20 x 20 x 20 cm

Franci Klanfer

Velenje

Nastajanje oblik, 2015, akril na platnu, 100 x 100 cm

Mitja Kokol in Slavko Brezovnik

Komenda

Modri planet 1914–2014, 2015, asemblaž, 60 x 60 x 4 cm

Ivan (Jani) Konec

Oploščica

Ujemi ravnotežje, 2015, akril na lesenitu, 70 x 70 cm

Robert Kosmač

Trnovska vas

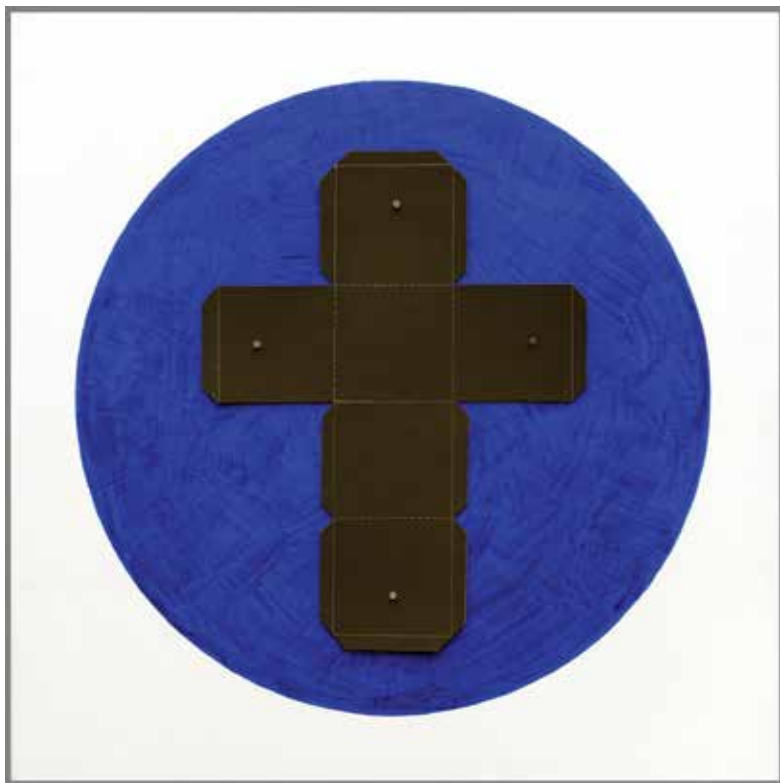
iCUBE, 2015, kombinirana tehnika, 32 x 10 x 10 cm

Nataša Kovše

Vodice

Drevesa, 2015, grafika, akvatinta, 38 x 38 cm

Danila Krpič

Murska Sobota

Črna kocka na modri podlagi, 2015, kombinirana tehnika na platnu, 80 x 80 cm

Tanja Kržan

Brežice

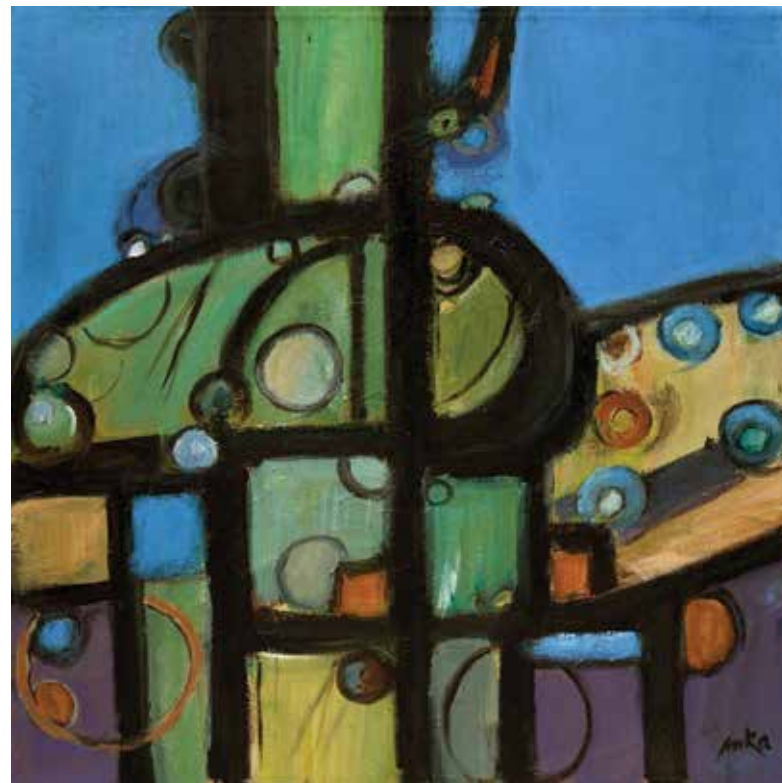
Inner World, 2015, vrvica, tkanina, žica, 12 x 12 x 12 cm

Marija Kukovica

Artiče

Labirint, 2015, akril na platnu, 70 x 70 cm

Anka Levičar

Laško

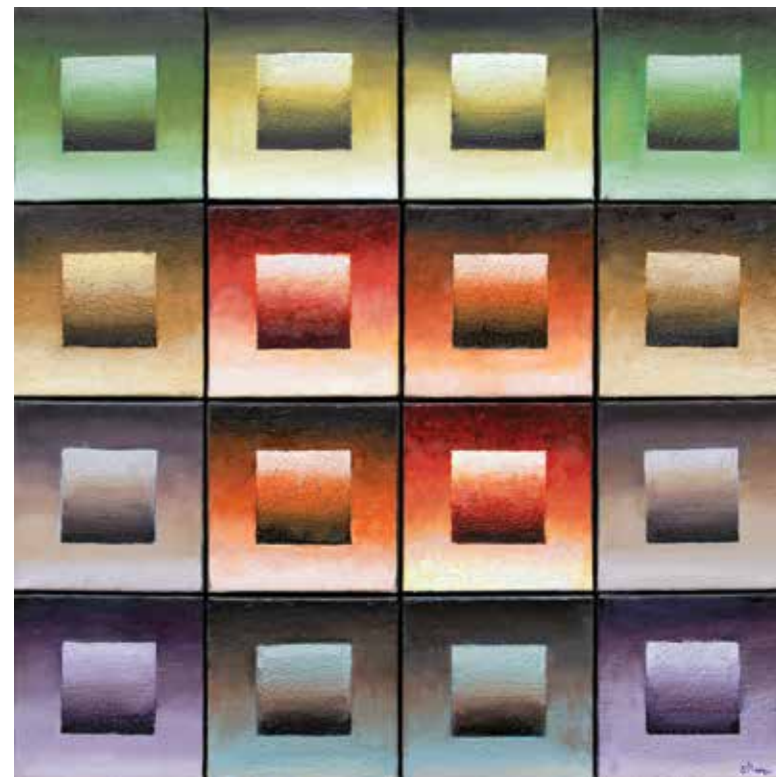
Počilo je, 2015, akril na platnu, 50 x 50 cm

Janez Lisjak

Selnica ob Dravi

Zemlja pleše, 2015, varjeno železo, 45 x 35 x 35 cm

Marija Makovecki

Beltinci

Monotonija, 2015, olje na platnu, 80 x 80 cm

Ines Martinjak

Kranj

Kvadrat in krog, 2015, kombinirana tehnika na platnu, 50 x 50 cm

Vera Elvira Mauri

Gorica, Italija

1915/18 + 100 =, 2015, olje na platnu, 80 x 80 cm

Leopold Methans

Šentilj

Sanje, 2015, varjeno železo in medenina, 38 x 38 x 38 cm

Tatjana Mijatović

Radenci

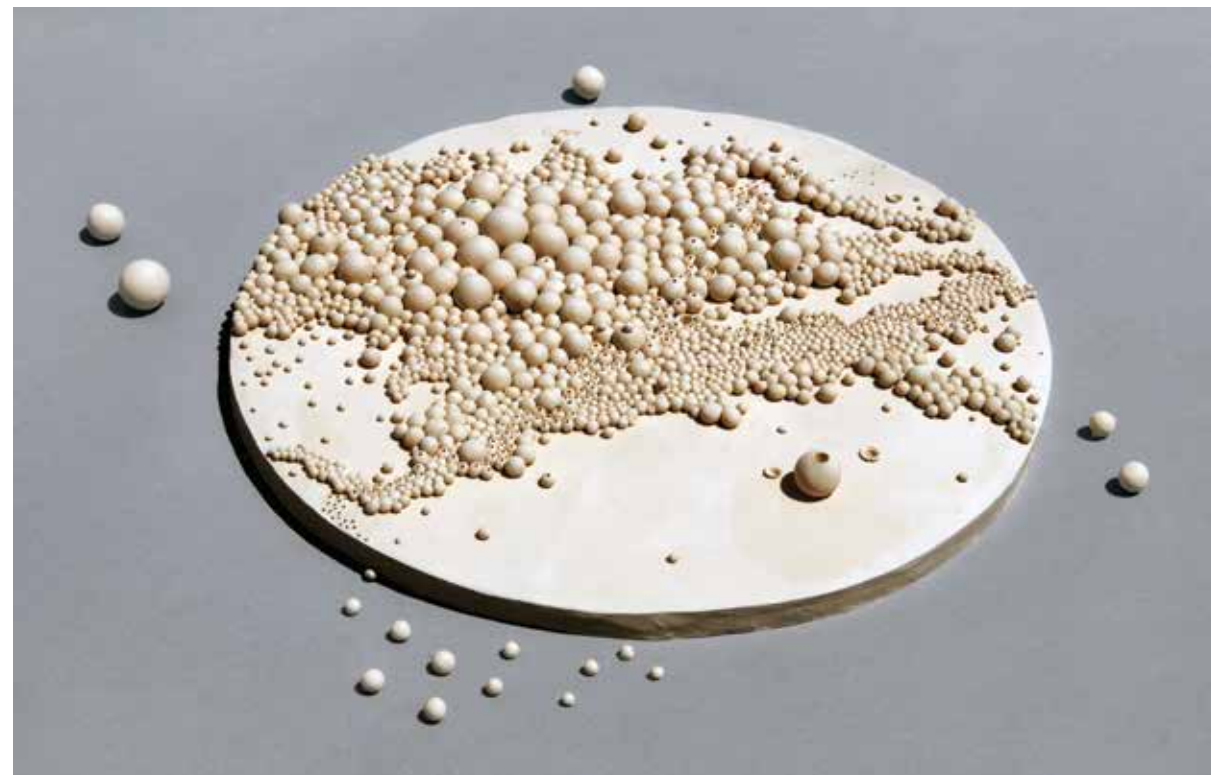
Signal, 2015, akril na ultralesu, premer 100 x 6 cm

Ivo Oman

Kranj

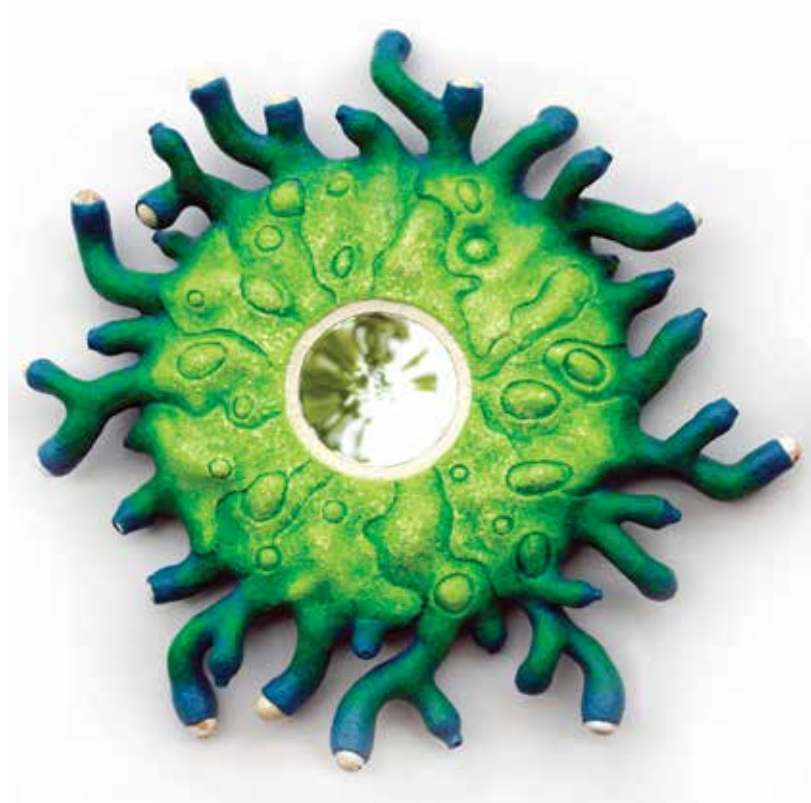
Del Mlečne ceste, 2015, relief, 60 x 60 cm

Branka Pirc

Krško

Voda. Vsaka kapljica šteje ..., 2015, žgana glina, 1,5 x premer 30 cm

Peter Polončič Rparčič

Ljubljana

Muževna steblika, 2015, papirna kaša in akril, 64 x 64 x 7 cm

Zora Poznič Polh

Velenje

Kraljevina rocka, 2015, kolaž in akril na platnu, 90 x 90 cm

Marija Prelec

Ljubljana

Pogrinjek, 2015, računalniška grafika, 30 x 30 cm

Milena Roštohar

Blanca

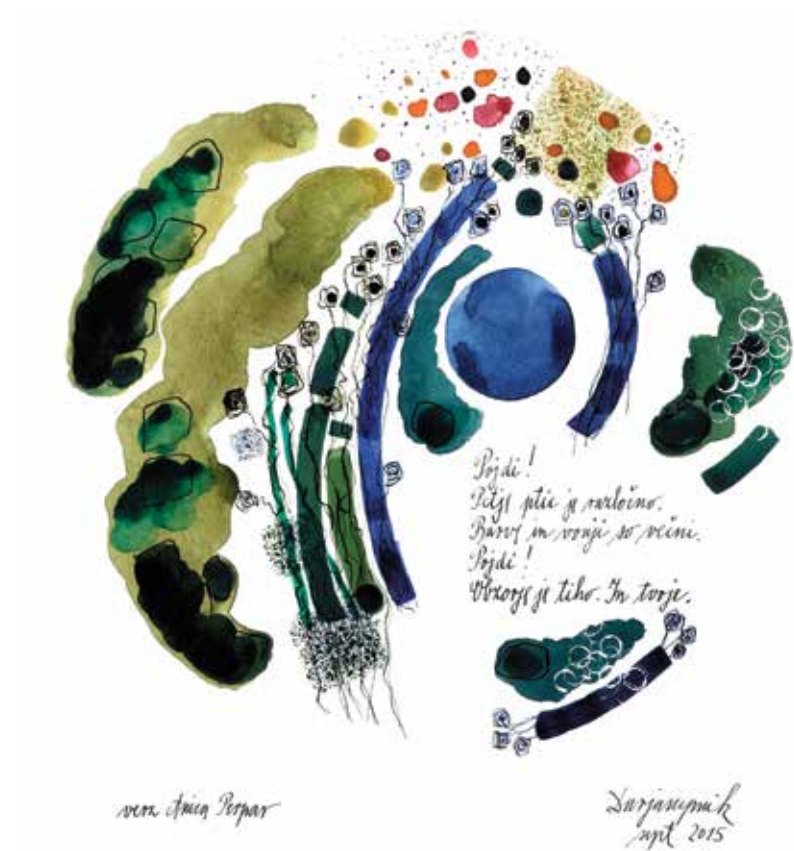
Feniks, 2015, akril na platnu, 60 x 60 cm

Zoran Rožič

Ravne na Koroškem

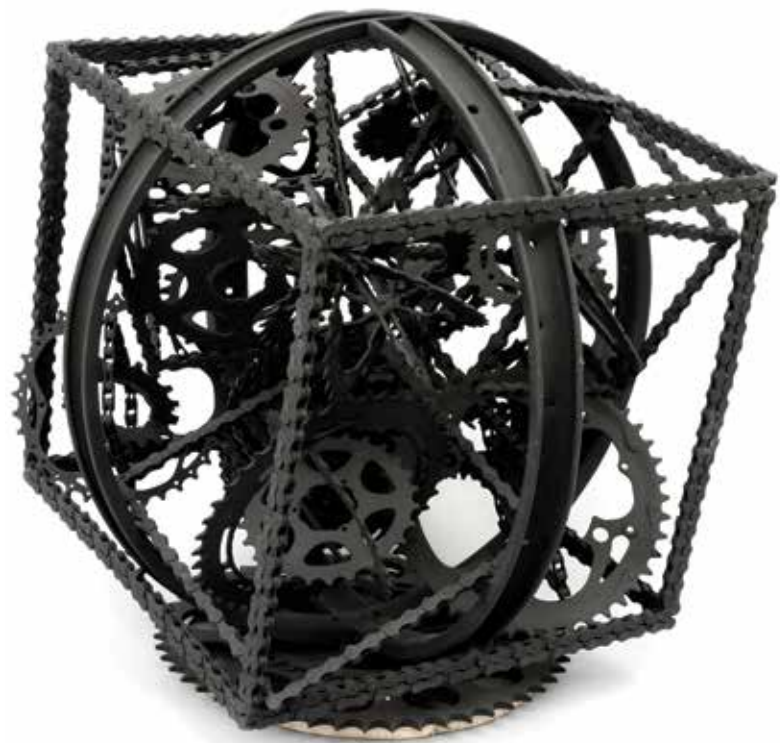
Križev pot, 2015, kombinirana tehnika na platnu, 80 x 80 cm

Darja Rupnik

Logatec

Blažena igra svetlobe in senc, 2015, akvarel in tuš, 38 x 88 cm

Giulio Ruzzier

Sečovlje

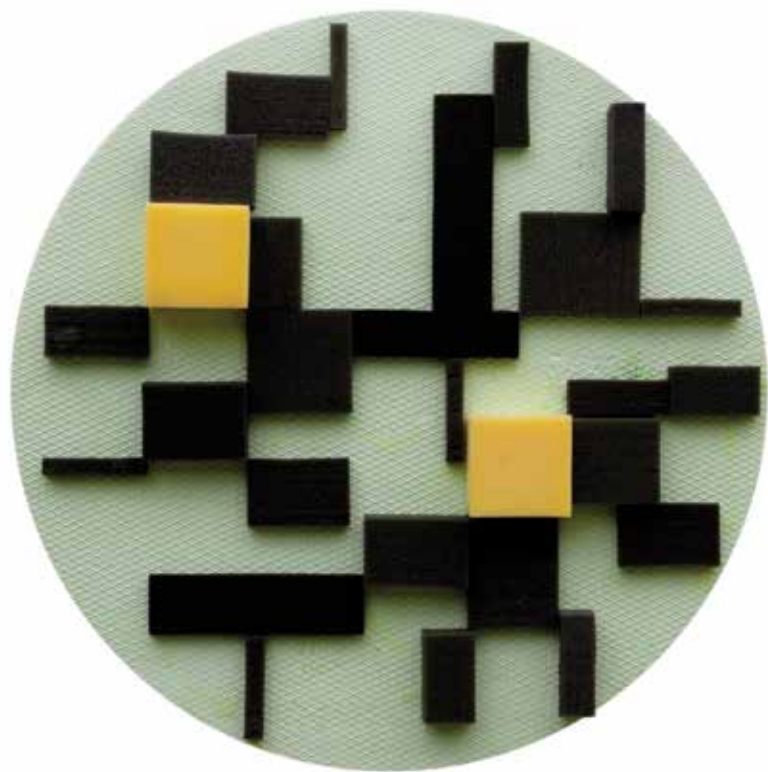
Kolesna kompozicija 4 x K, 2015, varjeno železo, 40 x 40 x 40 cm

Ivan Skubin

Dobrovo

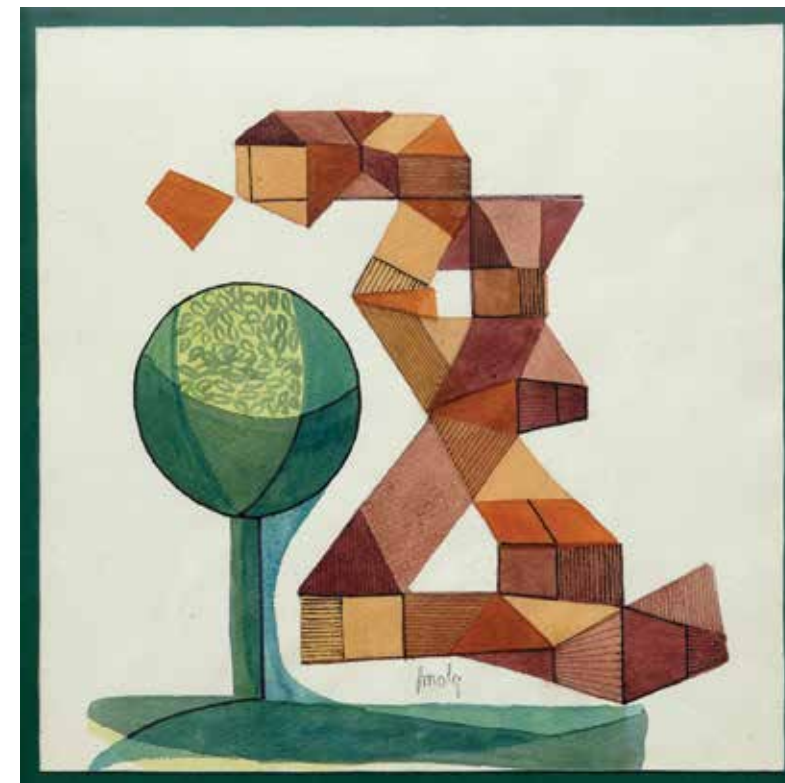
Quo vadis, homo?, 2015, žgana glina, raku, 15 x 55 x 55 cm

Nuša Slatner

Trzin

Kompozicija, 2015, pena na stiroduru, premer 57 cm

Pavel Smolej

Kresnice

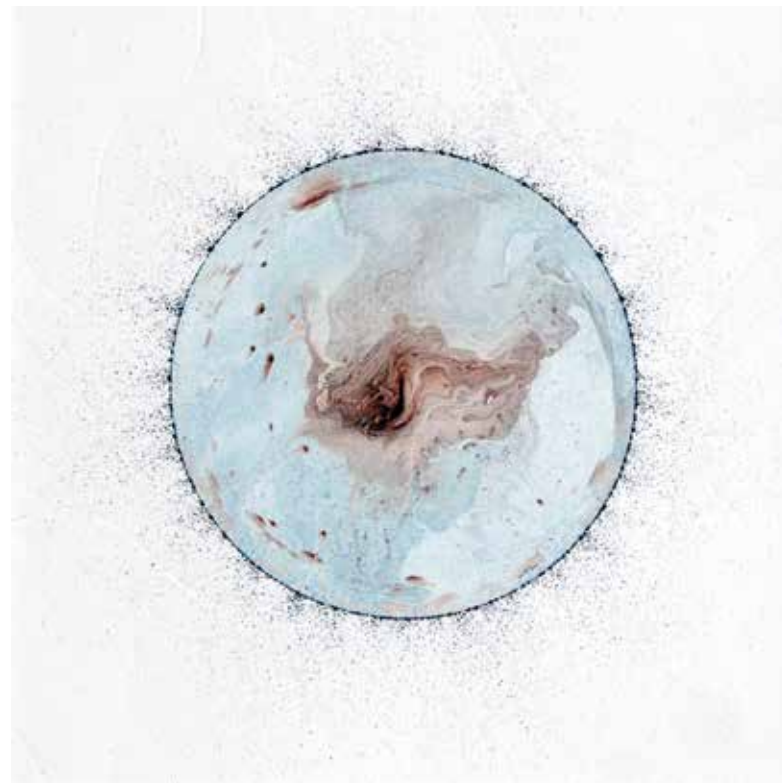
Metamorfoza kvadrata, 1970, risba s tušem, akvarel, 30 x 30 cm

Oskar Sovinc

Velenje

Ujeti velikan, 2015, akril na platnu, 90 x 90 cm

Ina Stergar

Kobarid

Iana, 2015, izvirna tehnika (acquaint), 20 x 20 cm

Marija Šešet

Domžale

Ujeta modrina, 2015, akril na platnu, premer 58 cm

Danica Šraj

Radomlje

Prepletanja, 2015, akril na platnu, 50 x 50 cm

Nevenka Šutla

Solkan

Veselite v parku, 2015, kombinirana tehnika, 100 x 100 cm

Teja Tegelj

Cerknica

Vse na pravem mestu, 2015, sestavljanica, akril na platnu, 80 x 80 cm

Alenka Venišnik

Brežice

3 + 2 ali zgodba o drevesu, 2015, kombinirana tehnika, 50 x 50 cm

Jana Vesel

Ljubljana

768, 2015, akril na platnu, 50 x 50 cm

Metka Vimpolšek

Brežice

Skrivnost piramide, 2015, akril na platnu, 60 x 60 cm

Boris Voglar

Ptuj

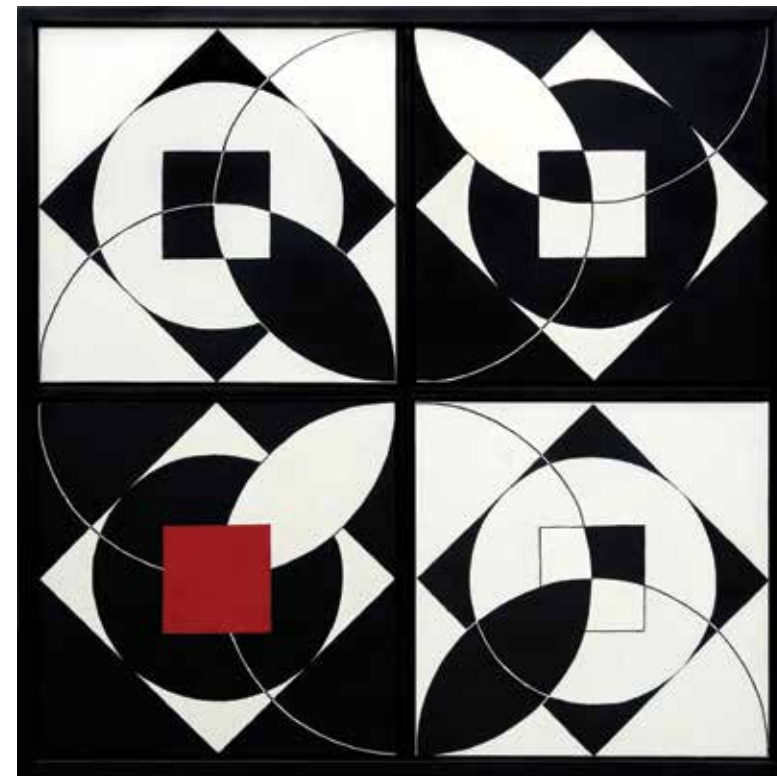
V Nebotičniku, 2011, fotografija, print na foreks, 75 x 75 cm

Veronika Židanek

Radomlje

Prizma pogleda, 2015, akril na platnu in pleksi steklu, 90 x 90 cm

Tatjana Žmavc

Domžale

Igra, 2015, akril na platnu, 90 x 90 cm

Državna tematska razstava 2016
Kvadrat in krog, kocka in krogl

Izdal: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti
Štefanova 5, 1000 Ljubljana
www.jskd.si

Zanj: mag. Igor Teršar

Urednica: Andreja Koblar Perko

Tekst: Janez Zalaznik

Lektoriranje: Dragica Vesković

Fotografija: Ping d.o.o.

Oblikovanje in priprava za tisk: Janez Zalaznik

Tisk: Collegium Graphicum

Naklada: 600 izvodov

Katalog je izšel s finančno pomočjo
Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

Ljubljana, junij 2016